

Deklarácia Slovenského Národa!

Zastupitelia všetkých slovenských politických strán,

shromáždění dňa 30. októbra 1918 v Turčianskom Sv. Martine a organizovaní v Národnú Radu slovenskej vetvy jednotného česko-slovenského národa, trvajú na zásade samourčevacieho práva národov prijatej celým svetom. Národná Rada vyhlasuje, že v mene česko-slovenského národa, byvajúceho v hraniciach Uhorska, je jedine ona oprávnená hovoriť a konať.

Nie je na to oprávnená uhorská vláda, ktorá za celé desaťročia nepoznala vážnejšej úlohy, ako potlačovať všetko, čo je slovenské, nepostarila a nedovoľila nášmu národu ani jednej školy, nedovoľila, aby sa slovenskí ľudia dostali do verejnej správy a úradov, nás ľud majetkovo ničila a vykošťovala svojou stredovekou feudálnou sústavou a politikou.

Nie sú oprávnené na to, aby v mene slovenského ľudu hovorili, ani tie tak zvané zastupiteľské zbory, ktoré sú zostavené na základe úzkého volebného práva, nedopisujúceho prejavu vôle národa, a pozostávajúce z ľudí, ktorí vzhľadom na nariadenie zákona nedopusili na výboroch čisto slovenských stolic ani len slovenského slova.

Nie sú na to oprávnené ani také ľudové shromáždzenia, ktoré vynášajú uzavretia pod tlakom cudzieho násillia.

V mene slovenského národa na Slovensku oprávnená je teda hovoriť jedine Slovenská Národná Rada.

Národná Rada česko-slovenského národa v Uhorsku obýdleného osvedčuje:

1. Slovenský národ je čiastka i rečové i kultúrno-historicky jednotného česko-slovenského národa. Na všetkých kultúrnych bojoch, ktoré viezol český národ a ktoré ho urobili známym na celom svete, mala účasť i slovenská vetva.

2. Pre tento česko-slovenský národ žiadame i my neobmedzené samourčevacie právo na základe úplnej neodúšlosti. Na základe tejto zásady prejavujeme svoj súhlas s tým novoutvoreným medzinárodným právnym poradením, ktoré dňa 18. októbra 1918. formuloval predseda WILSON a ktoré dňa 27. októbra uznal rakúsko-uhorský minister zahraničia.

3. Žiadame okamžite uzavretie pokoja a sive na všeobecných kresťanských zásadách, aby pokoj bol taký, že by medzinárodnoprávnymi zásadami zneškodňoval ďalšiu vojnu a ďalšie zhrubenie.

My predovšetkým, le národnosti v jednotnom slovenskom národe, ktorý v sebe nachováva dlhú časť za celý stupeň národnej kultúry, musíme vyhlásiť i politickú jednotu s inými národmi, ak i pomoc ľudu pripojujeme, aby sa dlo v tomto ráme mohol vyvíjať a dlo svojich ústredných záujmov sa ochováva politická jednotnosť.

Zo zasadnutia Slovenskej Národnej Rady

V Turčianskom Sv. Martine, 30. októbra 1918.

Karol A. Medvecký v. r.
Národný Zastupiteľský Sbor.

Matěj Dula v. r.,
Národný Zastupiteľský Sbor.

Bratia! Rodáci! V tomto ohlase slovenský národ vyslovil svoje žiadosti.

Toho sa drzte všetci! A zachovajte sa, ako to veľké udalosti terajšie vyžadujú, dôstojne, aby nijaké výtržnosti ďalší pokojný vyvin veci neprekazily. Oprávnené sťažnosti a žiadosti oznámte nášmu výboru, ktorý nakoľko len bude možno, postará sa, aby sa im odpomohlo.

Vrchnosti idú nám po ruku a preto vyzývame Vás, aby Ste i vo všeobecnom i vo vlastnom záujme vrchnostenským nariadeniam žiadostí urobili.

U Liptovskom Sv. Mikulaši, 1. nov. 1918.

Liptovský výbor Slovenskej Národnej Rady.

PREDPORADA A DEKLARAČNÉ ZHROMAŽDENIE

30. OKTÓBRA 1918 V

TURČIANSKOM SV. MARTINE

Dni Rakúsko-Uhorska boli v októbri 1918 už definitívne spočítané, len maďarské vládnuce kruhy nechceli pochopiť, že vojnu prehrali a preto sa musia rozlúčiť s vysnívaným veľkouhorským štátom. Maďari začínajú stupňovať svoj tlak aj na slovenský národnopolitický tábor, aby od Slovákov získali súhlas s integritou Uhorska. Ich predstavitelia sa snažili rokovať o slovenskej otázke vo vzťahu k Uhorsku nielen s vedením SNS, ale aj s Milanom Hodžom i s Prahou. Keď sa nepodarilo získať vedenie Slovenskej národnej strany (ďalej iba „SNS“), pokúsili sa maďarské vládnucie kruhy zneužiť konfesijné rozdiely v slovenskom politickom tábore. Snažili

sa vyvolať rozkol, získať si katolíkov, najmä hlavného predstaviteľa ľudáckeho krídla A. Hlinku, a spôsobiť tak ich roztržku s evanjelikmi. Táto maďarská politika bola o to nebezpečnejšia, že SNS sa oficiálne k žiadostiam slovenského národa ešte stále nevyslovila, jej členovia v rôznych častiach Slovenska neboli riadne organizačne nepodchytení ani informovaní a širším masám slovenského národa hrozila dezorientácia - hlavne keď maďarské a maďarónske kruhy (Slováci podporujúci Maďarov) na Slovensku začínali v niektorých krajoch organizovať samozvané vyhlásenia za integritu Uhorska a proti vytvoreniu česko-slovenského štátu.

Vedenie SNS sa konečne odhodlalo k činu a požiadalo vládne orgány o povolenie „výborovej schôdze“ na popoludnie 30. októbra 1918 v Turčianskom sv. Martine a vláda schôdzku povolila. Spolu s osobitnou pozvánkou predsedníctva SNS z 24. októbra 1918,

v ktorej bol už stanovený program plánovanej schôdze, väčšinou sa členom výboru strany posielal aj posledný, rozšírený (teraz už dvadsaťčlenný) návrh kandidátky novoutvorenej Slovenskej národnej rady (ďalej iba „SNR“), ktorá vznikla už pred vojnou v roku 1914, počas vojny však nevyvíjala žiadnu činnosť. Návrh bol rozšírený o ďalších dvoch zástupcov z radov slovenskej sociálnej demokracie.

Medzitým rakúsko-uhorský minister zahraničných vecí Gyula Andrássy poslal 27. októbra 1918 prezidentovi USA Wilsonovi nótu, v ktorej Rakúsko-Uhorsko oznámilo, že prijíma americké podmienky na uzavretie mieru z 18. októbra 1918 a vyjadrilo ochotu ihneď začať rokovania o prímerí. Nóta bola verejnosti interpretovaná ako faktická kapitulácia monarchie a stala sa v Prahe a aj v ďalších českých mestách signálom k búrlivým manifestáciám, vyjadrujúcim definitívny rozchod s Rakúsko-Uhorskom. Ešte v podvečer 28. októbra 1918 vydal pražský Národný výbor manifestačné vyhlásenie o vzniku samostatného Česko - slovenského štátu, hneď ako kodifikoval jeho vznik v prvom zákone česko-slovenského štátu. Za Slovensko ich podpísal V. Šrobár, ktorý po prepustení z internovania v Cegléde pricestoval z vlastnej iniciatívy tajne do Prahy dopoludnia 28. októbra 1918 - ale bez patričného poverenia slovenskej politickej reprezentácie zastupovať Slovensko, ktoré prišlo až dodatočne.

Úplne nezávisle od pražských udalostí vzhľadom na existujúce informačné embargo medzi Slovenskom a českými krajinami, len na základe osobitných pozvánok i oznámenia v Národných novinách 24. októbra 1918 o „výborovom zasadnutí strany“, vydali sa slovenskí národní a politickí činitelia do Martina zo všetkých strán a kútov Slovenska.

Účastníci stretnutia sa začali do Martina schádzať už 29. októbra, hlavne tí, ktorí cestovali zo vzdialenejších krajov - najmä zo západného Slovenska. Schádzali sa u svojich známych, vedúcich predstaviteľov martinského vedenia SNS a prirodzene živo debatovali, informovali sa a radili o súčasnej vnútornej i zahranično-politickej situácii, i tom, čo očakávajú od nasledujúceho dňa. Je dosť pravdepodobné, že k významnejšiemu stretnutiu došlo u predsedu SNS Matúša Dulu.

30. októbra dopoludnia ožili i martinské ulice. Nepostarali sa o to iba ďalší slovenskí národnopolitickí reprezentanti z rôznych krajov Slovenska, ktorí zo železničnej stanice mierili do budovy banky Tatry, ale prispel k tomu i príchod asistenčnej stotiny 15. honvédskeho pešieho pluku. Keďže sa v provinciálnom Martine vtedy nenachádzala vojenská posádka, prikomandovali sem maďarské úrady časť honvédskej posádky z Levíc. Prítomnosť vojakov mala nepochybne psychicky pôsobiť na účastníkov martinského zhromaždenia a byť v zálohe k prípadnému zakročeniu. Keďže miestne maďarské vládne orgány sa domnievali, že

slovenský politický tábor nie je v otázke základného stanoviska práva slovenského národa na sebaurčenie dostatočne jednotný a môžu v ňom za určitých okolností prevládnúť i prouhorské stanoviská, chceli i týmto spôsobom svojmu „zbožnému“ želaniu napomôcť. I preto príchod honvédskeho vojska do Martina časovo ladil s príchodom väčšiny účastníkov martinského zhromaždenia. Na rozdiel od rokovaní 29. októbra večer, predpoludňajšiu dôvernú predporadu v zasadacej miestnosti banky Tatry predsedníctvo Slovenskej národnej strany vopred pripravovalo - i keď tiež len na poslednú chvíľu. Dopoldňajšia dôverná predporada dňa 30. októbra prebehla pod hlavičkou zasadnutia výboru SNS, hoci sa jej zúčastnili aj slovenskí sociálni demokrati prizvaní do Martina - rozhodne aspoň Emanuel Lehocký.

Martinské vedenie SNS, ktoré s prijatím deklarácie asi príliš nepočítalo, návrh deklarácie nepripravilo. Všetko zostalo na iniciatíve jednotlivcov. Svoj návrh deklarácie predložil Dr. Emil Stodola. Jeho návrh mal vlastne dve časti. Prvá bola formulovaná ako uznesenie zhromaždenia SNS, teda nie SNR, o ktorej sa v tejto časti návrhu vôbec nič nehovorí. Obsahovala pomerne obsídne zdôvodnené prehlásenie o ohrození národnej existencie Slovákov v Uhorsku, v závere pre nich požadovala právo na sebaurčenie. Druhá časť Stodolovho návrhu bola koncipovaná v mene Ústredného výboru SNS. Víjala právo národov na sebaurčenie ako základ budúceho mieru, ktorý umožní aj Slovákom národnú existenciu. Odvolávala sa na Jurigovu parlamentnú reč z 19. októbra 1918, víjala koniec vojnových útrap a vyzývala všetkých členov strany ku svornosti, jednomyselnosti a húževnatosti až do konečného víťazstva slovenskej veci. Napokon oznamovala, že Ústredný výbor utvoril spomedzi svojich členov výbor s právom kooptácie ďalších členov.

Obsídne vystúpil Ivan Dérer, ktorý práve pricestoval z Viedne a okrem jemu známých informácií o situácii v Čechách i v zahraničí, tlmočil tu hlavne odkaz českej delegácie vedenej K. Kramářom, ktorá odchádzala cez Viedeň do Ženevy na rokovania s predstaviteľmi československého zahraničného odboja na čele s E. Benešom a 25. októbra sa stretla aj s M. Hodžom, K. Stodolom a I. Dérerom.

Podľa zápisnice prehovoril za odporcov verejného osvedčenia otvorene aspoň Dr. M. Šimko. Odporúčal zaujať vyčkávacie stanovisko a oponoval Stodolovej osnove deklarácie. Tu sa však prihlásil k slovu Samuel Žoch, ktorý sa najskôr vyslovil k prvej časti nám už známeho Stodolovho návrhu a potom prečítal svoj vlastný návrh. V zápisnici sa o tom hovorí: „*Farár Žoch vytyka Stodolovej deklarácii, že sa v nej uznáva naša slabosť k utvoreniu samostatného štátu. Je na čase prehovoriť už raz aj k nášmu ľudu; dlží sme to aj vlastnej reputácii. Prečíta návrh deklarácie k ľudu.*”

Zásadná otázka predpoludňajšej porady 30. októbra, t.j. otázka rozhodnutia, či

odpoludňajšie zhromaždenie má prijať verejné osvedčenie a akého má byť charakteru, bola prednesením Zochovho návrhu deklarácie v podstate rozhodnutá.

V závere porady sa prihlásil o slovo i zástupca sociálnych demokratov E. Lehocký. Jeho vystúpenie do značnej miery charakterizovalo pozíciu slovenských sociálnych demokratov v národnooslobodzovacom hnutí slovenského národa v posledných mesiacoch prvej svetovej vojny.

Národné noviny 31. októbra 1918 tlmočili jej priebeh i výsledok takto: „*Po živom, bodrom rozhovore, po informáciách i návrhoch, po krátkej disciplinovanej debate, porada rozišla sa jednou mysl'ou, jednou túžbou, jedným zápalom.*”

Nadšenie a povznesená nálada neopustili budovu banky Tatry ani v odpoludňajších hodinách, keď sa o 14.00 hod. úplne zaplnila jej veľká, tzv. obchodná sieň účastníkmi historického zhromaždenia. Program tohto zhromaždenia bol v zásade vopred určený. Uverejnili ho aj Národné noviny 24. októbra 1918 v súvislosti s pozvaním na „výborové zasadnutie strany“ do Martina 30. októbra popoludní. Na programe bolo týchto osem bodov:

1. *Vol'ba predsedu zasadnutia, dvoch zapisovateľov a dvoch uhodnovernovateľov zápisnice;*
2. *predsednícka správa;*
3. *rozbor o politickej situácii;*
4. *ustálenie a doplnenie dočasnej SNR pri súčasnom preskúmaní hlasovacích lístkov, s ktorými sa osobne do zasadnutia nedošli členovia výboru voľby členov rady zúčastnia (hlasovacie lístky majú byť vlastnoručným podpisom opatrené);*
5. *uzavretie o návrhu, aby si SNR zo svojho lona vyvolila výkonný výbor;*
6. *uzavretie o spôsobe publikovania uzavretí všetkých orgánov strany;*
7. *voľba náhradného pokladníka;*
8. *slobodné návrhy.*

Za predsedu zhromaždenia bol zvolený Matúš Dula, za zapisovateľov K. A. Medvecký a Cyril Kresák, a za overovateľov zápisnice Dr. Igor Dula a Otto Skrovina. Potom M. Dula predniesol svoju predsednícku správu, ktorá, ako zhodne zaznamenali obaja zapisovatelia, bola „*s vďakou v známosť vzatá.*”

Potom sa na Dulov návrh prešlo najskôr k rokovaniu o štvrtom bode vopred stanoveného programu - k ustanoveniu SNR. Keďže základné problémy okolo prípravy návrhu deklarácie vyriešila už dopoludňajšia dôverná predporada, išlo skutočne o najnáročnejší a najkomplikovanejší bod celého popoludňajšieho rokovania.

Po Dulovom úvodnom vysvetlení a prečítaní uvedeného návrhu dvadsaťčlennej

kandidátky sa rozprúdila živá debata o tomto probléme. Prvý vystúpil A. Hlinka, ktorý bol za okamžité rozšírenie kandidátky SNR a menovite navrhol ďalších dvadsať kandidátov z Oravy, Liptova, Spiša, Šariša, Trenčína, Nitry a Bratislavy. Jeho návrhu vzápätí oponoval Ján Ružiak, ktorý odporúčal, aby boli zvolení len dvadsať, ako to bolo odporúčané v pôvodnom návrhu. K tomuto problému prehovoril ešte Rudolf Markovič, M. Dula, E. Stodola, J. Janoška a M. Bella. Všetci boli za rozšírenie SNR, ale iba kooptovaním k pôvodnému návrhu. Na tejto platforme sa s nimi zhodol i Hlinka, ktorý ešte raz vystúpil.

Predseda zhromaždenia M. Dula ukončil diskusiu o tomto dôležitom probléme, prehlásiac, že „*zhromaždenie jednohlasne vyvolilo horemenovaných 20 členov Národnej rady.*“

Môžeme konštatovať, že na martinskom deklaračnom zhromaždení 30. októbra bola zvolená dvadsaťčlenná SNR, v ktorej figurovali presne tí jednotlivci základnej kandidátky, ktorých mená sme už uviedli. Deklараčné zhromaždenie prerokovalo piaty bod programu, aj keď samotná voľba výkonného výboru sa uskutočnila až v závere zhromaždenia. Vtedy M. Dula načas prerušil zasadnutie, aby mohla rokovať iba novozvolená SNR. Keď zhromaždenie znovu otvoril, oznámil, „*že výkonný výbor zostavený je tak, aby jedna jeho časť v každom čase mohla zasadať už či v Pešti, alebo v Prešporku a Viedni, alebo tu v Turci a Liptove. Sú v ňom nasledovní členovia: Dula Matúš, dr. Bella Metod, Makovický Vladimír, Hlinka Andrej, dr. Šrobár Vavro, Ružiak Ján, Juriga Ferdiš, Stodola Kornel, Lehocký Emanuel, Žoch Samo, dr. Stodola Emil a dr. Bazovský Lajoš.*“ Ako z citovaného jasne vyplýva, pri voľbe výkonného výboru sa uvedomele počítalo ešte s tým, že bude musieť vyvíjať svoju činnosť v rámci rakúsko-uhorskej monarchie pri existujúcich vojnových pomeroch. To tiež iba potvrdzuje, že martinskí deklaranti 30. októbra popoludní ešte nič nevedeli o vyhlásení česko-slovenského štátu 28. októbra v Prahe. Predsedom SNR sa stal M. Dula a tajomníkom K. A. Medvecký.

Vytvorením SNR a jej výkonného výboru deklараčné zhromaždenie v podstate vyčerpalo hlavné pracovné otázky rokovania a zároveň vyriešilo ďalší z ústredných problémov slovenskej politiky v záverečnej fáze 1. svetovej vojny - otázku najvyššieho celonárodného zastupiteľského orgánu Slovákov. Podľa vopred stanoveného programu rokovania zostávalo, okrem dôležitého tretieho bodu, vyriešiť ešte niekoľko druhotných otázok technicko-organizačného charakteru.

Až po vyriešení týchto problémov sa zhromaždenie vrátilo k tretiemu bodu programu, ktorý navonok mohol, resp. mal pôsobiť dosť širokým dojmom, t.j. k rozboru politickej situácie. Slovenská politická reprezentácia, ktorá si v tom čase už plne uvedomovala rozhodujúcu úlohu čsl. zahraničného odboja pre vznik samostatného česko-slovenského štátu,

musela si dať záležať, aby deklarácia aj výrazovo korešpondovala s argumentáciou čl. zahraničného odboja i domáceho odboja v Čechách. To sa odrazilo práve v tom, že vedľa pojmu „slovenský národ“ deklarácia rovnako používala pojem „česko-slovenský národ“ v politickom zmysle. Tak v spojitosti so zásadou sebaurčenia vyjadrovala tiež požiadavku utvorenia spoločného štátu Slovákov a Čechov. Deklarácia slovenského národa vošla do povedomia i histórie pod známejším názvom ako Martinská deklarácia. Martinskú deklaráciu doručil do Prahy Dr. Ivan Dérer.

Deklarácia Slovenského Národa!

Zastupitelia všetkých slovenských politických strán,
shromáždění dňa 30. októbra 1918 v Turčianskom Sv. Martine a organizovaní
v Národnej Rade slovenskej vetvy jednotného česko-slovenského národa, trvajú na
zásade samourčovacího práva národov prijatej celým svetom. Národná Rada vy-
hlasuje, že v mene česko-slovenského národa, byvajúceho v hraniciach Uhorska, je
jedine ona oprávnená hovoriť a konať.

Nie je na to oprávnená uhorská vláda, ktorá za celé desaťročia nepoznala vážnejšej úlohy, ako potlačovať všetko, čo je slovenské, nepostrčila a nedovoľila nášmu národu ani jednej školy, nedovoľila, aby sa slovenski ľudia dostali do verejnej správy a úradov, náš ľud majetkovo ničla a vykoštovala svojou stredovekou feudálnou sústavou a politikou.

Nie sú oprávnené na to, aby v mene slovenského ľudu hovorili, ani tie tak zvané zastupiteľské sbory, ktoré sú zostavené na základe úzkeho volebného práva, nedopúšťajúceho prejavu vôle národa, a pozostávajúce z ľudí, ktorí vzhľadom na nariadenie zákona nepustili na výboroch čisto slovenských stolíc ani len slovenského slova.

Nie sú na to oprávnené ani také ľudové shromáždzenia, ktoré vynášajú uzavretia pod tlakom cudzieho násillia.

V mene slovenského národa na Slovensku oprávnená je teda hovoriť jedine Slovenská Národná Rada.

Národná Rada česko-slovenského národa v Uhorsku obydleného osvedčuje:

1. Slovenský národ je čiastka i rečové i kultúro-historicky jednotného česko-slovenského národa. Na všetkých kultúrnych bojkoch, ktoré viedol český národ a ktoré ho urobili známym na celom svete, mala účasť i slovenski veťer.
2. Pre tento česko-slovenský národ žiadame i my neobmedzené samourčovací právo na základe úplnej neodúdelosti. Na základe tejto zásady prejavujeme svoj súhlas s tým novoutvoreným medzi-národným právnym poradením, ktoré dňa 18. októbra 1918. formuloval predseda WILSON a ktoré dňa 27. októbra uznal rakúsko-uhorský minister zahraničia.
3. Žiadame okamité uzavretie pokoja a síce na všetkých kresťanských zásadách, aby pokoj bol taký, že by medzinárodnoprávnymi úradníkmi umožňoval ďalšie vojny a ďalšie chrógne.

Štve poverčlivci, že našim národ a našim slovenským národ, ktorý vzor nepochybne ústka dopad na celý svet národnej kultúry, ostane vyškolený v politickom práve a vo všetkých veciach, aby sa dľa svojho rádu mohol vyvíjať a dľa svojich síl pripojiť ku všetkým národom sveta.

Zo zasadnutia Slovenskej Národnej Rady
V Turčianskom Sv. Martine, 30. októbra 1918.

Karol A. Medvecký v. r.
Slovenskej Národnej Rady.

Matšó Dula v. r.
Slovenskej Národnej Rady.

Bratia! Rodáci!

V tomto ohlase slovenský národ vyslovil svoje žiadosti.

Toho sa držte všetci! A zachovajte sa, ako to veľké udalosti terajšie vyžadujú. dôstojne, aby nijaké vytržnosti ďalši pokojný vývin vecí neprekazily. Oprávnené sťažnosti a žiadosti oznámte nášmu výboru, ktorý nakoľko len bude možno, postará sa, aby sa im odpomohlo.

Vrchnosti idú nám po ruke a preto vyzývame Vás, aby Ste i vo všeobecnom i vo vlastnom záujme vrchnostenským nariadeniam zadosť urobili.

U Liptovskom Sv. Mikulaši, 1. nov. 1918.

Liptovský výbor Slovenskej Národnej Rady.

